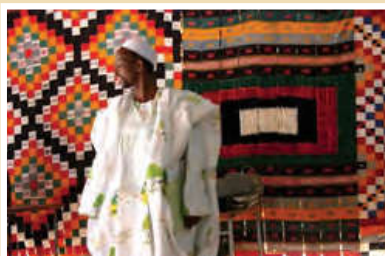

سایر موجودات زنده در طول تاریخ، طرز زندگی شون فرقی نکرده است چون رفتار آنها ناآگاهانه و از روی غریزه هست

ولی انسان ها چون دارای آگاهی و معرفت و اراده و اختیار هستند زندگی های متفاوتی بوجود می آورند و در طول تاریخ طرز زندگی شون را پیشرفت می دهند

درس پنجم

جهان های اجتماعی (انسان، جهان های اجتماعی متنوعی پدید می آورد) ص غ

جهان اجتماعی یا جهان های اجتماعی؟ جهان های اجتماعی

نظم و همکاری میان اعضای موجود زنده، یکسان است. آیا همکاری دستگاه تنفس و گردش خون در بدن انسان ها، همیشه و همه جا یکسان نیست؟ **یکسان است** همچنین نظم و همکاری حیواناتی که به صورت جمعی زندگی می کنند، طے عصرهای متمدنی تغییری نمی کند؛ مثلاً زنبور عسل از هزاران سال قبل تاکنون با نظام واحدی زندگی می کند. آیا زندگی جمعی زنبورهای عسل سبلان و اجداد آنها در گذشته و تمامی زنبورهای عسل دنیا یکسان نیست؟ به نظر شما جهان اجتماعی انسان ها نیز تنها یک شکل دارد؟ **خیر**

شیر و آهو دو حیوان متفاوت اند. شیرها نیز خودشان با یکدیگر تفاوت هایی دارند. تفاوت شیر و آهو در ویژگی های اساسی آنهاست، ولی تفاوت شیرهای مختلف با یکدیگر در ویژگی های سطحی آنهاست.

به نظر شما تفاوت میان جهان های اجتماعی، بیشتر مانند تفاوت میان شیر و آهو است یا مانند تفاوت میان شیرهای مختلف؟

در کتاب منطق با مفهوم نوع، آشنا شدید. شیر و آهو دو نوع حیوانی هستند. می دانید تفاوت شیر و آهو در ویژگی های ذاتی آنهاست، ولی تفاوت شیرهای مختلف، در ویژگی های عرضی آنهاست. آیا انسان ها تنها یک نوع جهان اجتماعی می سازند یا انواعی از جهان های اجتماعی را پدید می آورند؟ چرا؟ انسان ها انواع جهان های اجتماعی را بوجود می آورند

* منظور از تفاوت های ذاتی همان تفاوت های اساسی است

تفاوت های ذاتی = تفاوت های اساسی

* منظور از تفاوت های عرضی همان تفاوت های سطحی است

تفاوت های عرضی = تفاوت های سطحی

آیا جهان های اجتماعی یکسان اند یا متفاوت ؟ توضیح دهید

● جهان های اجتماعی یکسان اند یا متفاوت ؟ متفاوت

همه ما در جهان اجتماعی متولد می شویم و پس از ما نیز، جهان اجتماعی همچنان وجود دارد. اگر ما فقط جهانی را ببینیم که در آن متولد شده ایم، شاید گمان کنیم جهان اجتماعی تنها یک شکل دارد. ولی هنگامی که چشم خود را بر جوامع دیگری می گشاییم که هم اینک در دیگر نقاط دنیا وجود دارند؛ یا وقتی به تاریخ گذشته خود رجوع می کنیم و جهان خود را با آنان مقایسه می کنیم، به تنوع جهان های اجتماعی پی می بریم.

بخوانیم و بدانیم

وظیفه مردم شناسی در جهان غرب چه بود؟

وظیفه جامعه شناسان در جهان غرب چه بود؟

در جهان غرب، نوعی تقسیم کار میان جامعه شناسان و مردم شناسان شکل گرفته بود. وظیفه جامعه شناسی، مطالعه جوامع صنعتی و شهری پیشرفته (جوامع غربی) بود و مردم شناسی به مطالعه جوامع ساده و ابتدایی می پرداخت. جامعه شناسان غربی، جوامع ابتدایی را متعلق به گذشته بشر می پنداشتند که در دوران کودکی یعنی مراحل اولیه رشد خود باقی مانده اند (جوامع غیر غربی). وقتی مردم شناسان بنا به وظیفه حرفه ای خود، با فرهنگ های غیر غربی مواجه شدند، به پیچیدگی و عمق آنها و اشتباه جامعه شناسان غربی پی بردند. از این رو، یکی از مهم ترین انتقادهای خودممداری فرهنگ غرب و تصور ساده آن از سایر فرهنگ ها را مردم شناسان مطرح کردند.

1 تنوع آگاهی و معرفت انسان ها

● علت تفاوت و تنوع جهان اجتماعی انسان ها چیست؟

2 تنوع اراده و اختیار انسان ها

دانستید زندگی اجتماعی انسان ها بر خلاف زندگی سایر موجودات زنده، متنوع است و صورت های گوناگون دارد.

بچه لاک پشتهی که تازه از تخم خارج می شود، از ساحل به طرف دریا حرکت می کند و بدون راهنمایی بزرگ ترها وارد دریا می شود و به لاک پشت های دیگر می پیوندد، می داند چه چیزی را باید بخورد؛ از چنگ چه حیواناتی باید فرار کند و کدام یک از آنها با او کاری ندارند و... به نظر شما چه نیرویی این جانور کوچک را راهنمایی می کند؟ **غریزه**

آیا انسان در جهان اجتماعی، موجودی منفعل است؟
انسان در قبال فرهنگی که از طریق تربیت به او منتقل می شود، چگونه عمل می کند؟

تفاوت رفتار سایر موجودات زنده با انسان ها در چیست؟
رفتار سایر موجودات زنده، ناآگاهانه یا غریزی^۱ است؛ ولی جهان اجتماعی را انسان آگاه و خلاق پدید می آورد. انسان در قبال فرهنگی که از طریق تربیت به او منتقل می شود، صرفاً موجودی منفعل و پذیرنده نیست، بلکه کنشگری فعال و تأثیرگذار است. انسان ها در هر موقعیتی که قرار می گیرند، ابتدا آن موقعیت را برای خود تعریف می کنند و به آن معنا می دهند و سپس در آن موقعیت دست به عمل می زنند. تنوع آگاهی و معرفت انسان ها و همچنین تنوع اراده و اختیار آنها، سبب پیدایش جهان های اجتماعی مختلف می شود.^۱

2

گاهی، نوعی جهان اجتماعی شکل می گیرد که مبتنی بر تبعیض نژادی است و گاهی در تقابل با آن، جهان اجتماعی دیگری شکل می گیرد که نژادها، زبان ها و اموری از این دست را عناصر اصلی به شمار نمی آورد. آیا می توانید برای هر کدام از این جهان های اجتماعی نمونه ای بیاورید؟

مثال: اسلام

یک جهان اجتماعی نام ببرید که مبتنی بر تبعیض نژادی می باشد؟

■ جوانی به علت اعتراض به آبار تاید (جدانژادی) توسط پلیس بازداشت می شود.

● تفاوت های میان جهان های اجتماعی چه نوع تفاوتی است؟

جهان اجتماعی شکل یکسانی ندارد و همواره تغییرات و تفاوت هایی در آن به وجود می آید؛ نسل ها در پی هم می آیند و می روند، شیوه های زندگی تفاوت پیدا می کنند، انقلاب ها رخ می دهند و... آیا با هر کدام از این تفاوت ها، جهان اجتماعی جدیدی به وجود می آید؟ **خیر**، اما هر نوع تغییر و تفاوت در جهان اجتماعی، جهان اجتماعی جدیدی را ایجاد می کند؟ **مثال بزنید** [هر جهان اجتماعی، تغییرات و تفاوت های مختلفی را درون خود می پذیرد. جمعیت یک جامعه کم یا زیاد می شود؛ اقتصاد آن رشد یا افول می کند و زبان و لهجه مردم دگرگون می شود؛ اما جهان اجتماعی هویت خود را حفظ می کند. گاه نیز جمعیت ثابت می ماند، درآمد ملی تغییر نمی کند و زبان متحول نمی شود؛ اما تفاوت های دیگری به وجود می آید که نشان از ظهور جهان اجتماعی جدید دارد.]

۱- غریزه کششی درونی در موجود زنده است که آن را به انجام دادن رفتارهای معینی وادار می دارد. به این معنا که موجود زنده از بدو تولد معلومات و مهارت هایی غیر اکتسابی دارد که قابلیت دستکاری و تغییر چندانی ندارند.

تفاوت هایی که مربوط به لایه های سطحی جهان اجتماعی باشد از چه نوع تفاوت هایی است؟

تفاوت هایی که مربوط به لایه های سطحی جهان اجتماعی باشد، از نوع تفاوت هایی است که درون یک جهان اجتماعی واحد رخ می دهد؛ اما تفاوت هایی که مربوط به لایه های عمیق جهان اجتماعی و عناصر محوری باشد، آن را به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می کند.

تفاوت هایی که به ارزش های کلان، آرمان ها و اعتقادات اصلی بازگردد، از نوع تفاوت های میان جهان های اجتماعی مختلف است و تفاوت هایی که به حوزه نمادها و هنجارها باز می گردد، از نوع تفاوت میان جهان های اجتماعی مختلف نیست؛ بلکه از نوع تفاوت هایی است که درون یک جهان اجتماعی پذیرفته می شود.

تفاوت هایی که به ارزش های کلان، آرمان ها و اعتقادات اصلی بر می گردد از چه نوع تفاوت هایی می باشد؟

تفاوت هایی که به حوزه نمادها و هنجارها مربوط می شود، از چه نوع تفاوت هایی می باشد؟

تحلیل کنید

- اعتقادات و ارزش های بنیادی عربستان قبل از ظهور اسلام چه بود؟**
- **شرک و بت پرستی و نگاه نژادی و قبیله ای، از اعتقادات و ارزش های بنیادی جهان اجتماعی شبه جزیره عربستان بود.** **اعتقادات و ارزش های جهان اسلام چیست؟**
 - **توحید و یکتا پرستی و خلافت و کرامت انسان، از اعتقادات و ارزش های جهان اجتماعی اسلام است.**
- با ظهور اسلام عقاید و ارزش های بنیادی جامعه جاهلی نابود شد و لایه های سطحی آن در خدمت اسلام قرار گرفت. بدین ترتیب **زبان عربی حامل کلام و بیان الهی شد.**
- تفاوت های جهان اجتماعی اسلام و جهان اجتماعی شبه جزیره عربستان جزو کدام دسته از تفاوت هاست؟ **تفاوت میان جهان های اجتماعی تفاوت های ذاتی و اساسی**

آیا جهان های اجتماعی، تاریخ (سرگذشت و سرنوشت) یکسانی دارند؟

آشکار شد که **جهان های اجتماعی بر اساس عقاید و ارزش های کلان خود، متنوع اند.** ولی این پرسش مطرح است که آیا جهان های اجتماعی در مسیر رشد و تحول خود نیز راه های متفاوتی را در پیش می گیرند یا همه آنها ناگزیر از پیمودن مسیر واحدی هستند؟

راه های متفاوتی را در پیش می گیرند

اروپایی‌ها یک ضرب‌المثل قدیمی دارند که «همهٔ راه‌ها به رُم ختم می‌شوند». این تنها یک ضرب‌المثل است ولی عده‌ای باورشان این است که زندگی اجتماعی بشر یک مسیر را طی می‌کند. آیا به راستی جهان‌های اجتماعی مسیر رشد یگانه‌ای دارند یا راه‌های متفاوتی را می‌پیمایند؟ آیا جهان‌های اجتماعی، تاریخ (سرگذشت و سرنوشت) یکسانی دارند؟ **خیر** راه‌های متفاوتی را می‌پیمایند

■ از نگاره‌های هندسی عظیم الجثه و باستانی تمدن نازکا در پرو که صرفاً از فاصله سیزده هزارپایی قابل شناسایی است. آنان به چه دانشی دست یافته بودند که توانستند آثاری این چنین خلق کنند؟!

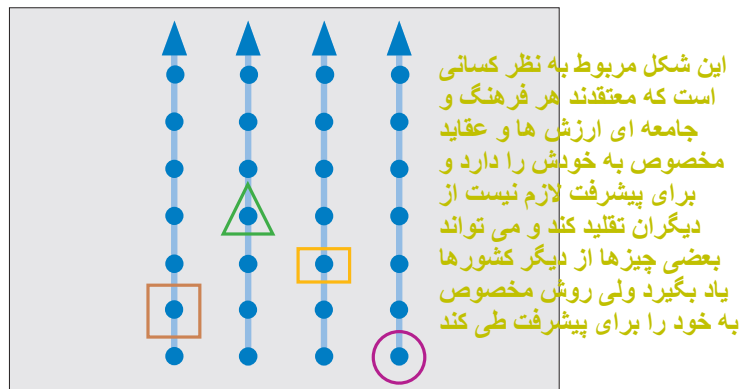
1 عده‌ای از جامعه‌شناسان، نگاه خطی به سرنوشت و مسیر جوامع دارند آن را توضیح دهید
عده‌ای از جامعه‌شناسان^۱ معتقدند همهٔ جهان‌های اجتماعی شبیه یکدیگرند و بر همین اساس

2 مسیر یکسانی را نیز طی می‌کنند؛ یعنی^۳ همهٔ آنها شبیه یک نوع موجود زنده‌اند و تفاوتشان همانند^۴

تفاوتی است که آن موجود زنده در مراحل مختلف رشد خود از دوران کودکی تا مراحل بزرگسالی پیدا می‌کند. این عده، نگاه خطی به تاریخ بشر دارند. در این دیدگاه^۵ همه جوامع در یک خط قرار می‌گیرند؛^۶ بعضی از آنها در این مسیر واحد، پیشرفته‌ترند و بعضی در مقایسه با جوامع پیشرفته، عقب مانده‌اند و^۷ جوامعی که به لحاظ تاریخی عقب مانده‌اند، باید جوامع پیشرفته را الگوی حرکت خود قرار دهند.

■ «جهان‌های اجتماعی در طول هم»

■ «جهان‌های اجتماعی در عرض هم»

۱- آگوست کنت، اسپنسر، دورکیم و مارکس از این جمله‌اند. دورکیم حرکت جوامع بشری را به دو مقطع تقسیم می‌کند. جوامع مقطع نخست را «جوامع مکانیکی» و جوامع مقطع دوم را «جوامع ارگانیکی» می‌نامد. در «جوامع مکانیکی» تقسیم کار اجتماعی شکل نگرفته است یا در حد ساده و ابتدایی است مانند تقسیم کار سنی و جنسی، ولی در «جوامع ارگانیکی» تقسیم کار گسترده وجود دارد.

عده ای از جامعه شناسان، دیدگاه عرضی در مورد سرنوشت و مسیر جوامع دارند آن را توضیح دهید
عده ای از اندیشمندان اجتماعی معتقدند که جهان های اجتماعی متنوع اند، این دیدگاه را توضیح دهید

- 1 در مقابل، عده دیگری از اندیشمندان اجتماعی معتقدند جهان های اجتماعی متنوع اند. هر
- 2 جهان اجتماعی، فرهنگ و تمدن مناسب خود را به وجود می آورد³ فرهنگ ها و تمدن ها نیز براساس آرمان ها و ارزش های خود، تحولاتی را دنبال می کنند⁴ مسیرهای مختلفی را می پیمایند⁵ برخی فرهنگ ها و تمدن ها، زمانی طولانی دوام می آورند و⁶ بعضی دیگر پس از مدتی از بین می روند. مردم شناسان بر همین اساس از جهان های اجتماعی متفاوت همچون غرب، اسلام، چین و هند یاد می کنند.
- 7 در این دیدگاه، جهان های اجتماعی مختلف با روابط متقابلی که دارند⁸ می توانند از تجربیات یکدیگر استفاده کنند⁹ اما هیچ یک از آنها با حفظ هویت خود نمی تواند مسیر دیگری را ادامه دهد. جهان اجتماعی زنده و سالم، چگونه با جهان اطراف خود، ارتباط برقرار می کند؟ جهان اجتماعی زنده و سالم، فعلاً نه با جهان اطراف خود ارتباط برقرار می کند. مطابق با نیاز خود، از دستاوردهای جهان های اجتماعی دیگر بهره می برد. در صورتی که لازم باشد، تغییراتی در آنها به وجود می آورد و سپس از آنها استفاده می کند.

تفسیر کنید

اگرچه انسان امروزی براساس تجربیات واقعی، استعمار را به معنی استثمار (بهره کشی به ناحق از دیگران و دسترنج آنها) درمی یابد؛ ولی در سده های پیشین، نظریه استعمار به معنای طلب آبادانی برای جوامع عقب مانده بود. درباره نظریه استعمار، تحقیق کنید. این نظریه محصول کدام یک از دیدگاه های بالا بود؟ نظریه استعمار را براساس آن دیدگاه، تفسیر کنید.

مفاهیم اساسی

تنوع جهان‌های اجتماعی،

خلاصه کنید

– انسان‌ها در جهان‌های اجتماعی مختلفی زندگی می‌کنند.

آنچه از این درس آموختیم